

Játéksarok: sakk – másként

A sakk a legrégebbi táblásjátékok egyike. Régészeti leletek alapján jószerevével csak a malmozás előzhette meg. Sokan hiszik a neve alapján, hogy szülőföldje az ókori Perzsia volt (shah az akkori nyelven és sah az irániakén uralkodót jelentett-jelent). A játék őse azonban távolabbi: a csaturanga nevet viselő indiai változat már az I-IV. század között elterjedt.

A sakkozás alaplépései és szabályai könnyen megtaníthatók, más társasjátékokhoz képest azonban nem szerez egyforma örömet mindenkinek, hiszen vannak, akik ügyesebben játszanak, sakk-könyveket olvasnak, híres játszmákat elemeznek. Megtanulnak sok-sok megnyitást, végjátékot, cseleket és csapdákat vetnek be. Azoknak tehát velük szemben, akik a 64 mező titkaiban kevésbé járatosak, esélyük sincs a győzelemre. Ettől persze el is megy a kedvük a saktól, hiszen az nekik nem nyújt azonos esélyeket, így el is veszíti a játék jellegét.

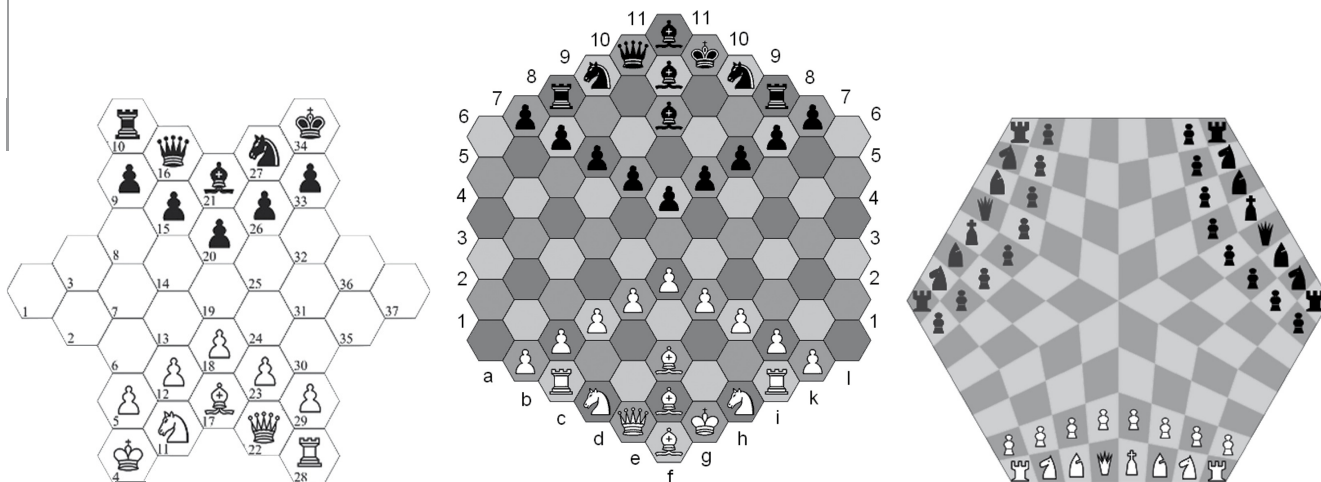
Sokan próbáltak már azon segíteni, hogy visszaadják a sakkra nem versenyként tekintők számára a váratlanság, a szerencse örömét, csökkentve az előre begyakorolt, eltervezett, megszokott lépéssorozatok jelentőségét.

Odahaza már azzal is megteremthető egy kis felpezsdítő változás, ha az ember tízszer tíz, vagy tizenkétszer tizenkét négyzetre növeli, ekkorára rajzol magának egy új játékkeret. Ha a jelenlegi nyolcszor nyolcas helyett (jobbról is és balról is egy, illetve kettő üres oszlopot hagyva a kezdéskor) ilyenén ütközik meg az ellenfelével jobb esélyeket teremthet. Amennyiben két sakk-készletünk is lenne, még izgalmasabb játékot próbálhatunk ki. Egymás mellé kell illeszteni azokat, és (egy-egy király kivételével) a megszokott rendben felállítani rájuk a megszokott hadrendet. Így az egyik tábláról a másikra is átcsoportosíthatók a bábuk az ellenkirály megmattolása érdekében. Újszerű mérkőzéseket szülhet az is, ha a játékosok saját térfelük bármely mezőjére elhelyezhetik kezdéskor a figuráikat oly módon, hogy a világos és sötét bábukat vezérlő személyek egyesével, felváltva tehetik azokat a táblára.

Számos szabadalmaztatott és sikeres újítást is ismerünk, amely a játékmező átalakításával igyekezett célt érni. A lengyel Władysław Glinśki 1936-ban például szabályos hatszögű mezőkből állított össze sakktáblát. Az úgynevezett hexasakk egy-egy gyalog- és futótöbbszöveggel, valamint az új mozgásirányokkal a korábbinál jóval változatosabbá tette a játékhelyzeteket. A hármas-sakk (terc-sakk) feltalálója szintén lengyel, a krakkói egyetem professzora volt. Az ő újítása révén három játékos küzd egymás ellen a különleges pályán, amelynek középső, váltómezőire lépve maguk dönthetnek arról, hogy egyes figuráikat melyik ellenlábásuk ellen vonultatják fel, avagy miként szövetkeznek egymás ellen.

Három világhírű sakkozó, a Polgár lányok édesapja és edzője, Polgár László szabadalmaztatta a Csillagsakkot. (A <http://polgarstarchess.com> internetoldalon megtalálhatjátok részletes leírását, de a játék sakktáblája is letölthető onnan.) A kevesebb mező és báb is különlegességnek számít, növeli az izgalmakat, s merőben új játékmódot kíván.

A rombusz-sakk kitalálása a svéd Helge E. de Vasa, a hatszöghíd nevű játék az orosz származású Jakov Bruszkij nevéhez fűződik. Mindketten a tábla alakján változtattak. Az amerikai George R. Dekle által 1982-ben bejegyeztetett Keresztsakk bástya-, huszár- és gyalog-többszöveggel is alkalmaz.

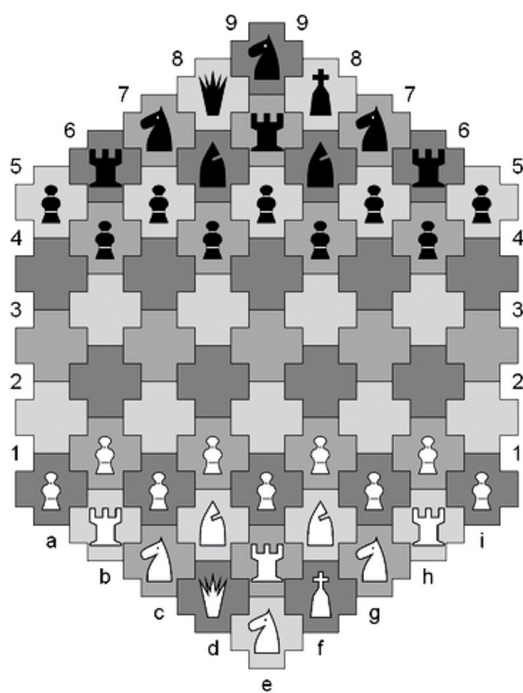

Érdekes azonban visszatérni a Távols-Keletre, és az ottani ősi sakkváltozatokból kölcsönözni egy-egy új figurát (vagy lépésmódjukkal felhatalmazni néhány jelenlegi bábút), s máris fejre áll minden megszokás. A kínai és koreai sakk „ágyú” bábuja például úgy mozog, miként a mi bástyánk, de csakis úgy üthet, ha közben egy figurát (akár a sajátját is) átugorja. A király viszont nem léphet átlósan náluk, sőt ki sem léphet a 3x3 mezős „palotájából”, ám ha az ellenfél királya (bármily messze van) úgy kerül vele szembe, azaz ugyanabba az oszlopba, hogy nincs köztük más figura, az is sakkot ad. Van egy másik különleges sakkbaba is, amelyik épp úgy lép, ahogy a mi futónk, de csak a saját térfélen mozoghat, szinte alig van mozgásteret. Az egyik sakk-változatban akad olyan rendkívüli huszár is, amelyik nem a hagyományos „kettőt előre, egyet oldalt”, hanem „kettőt előre, kettőt oldalt” üzemmódban lép és üt.

A lengyel ápolónő anyától és német – az FBI szerint magyar – fizikus apától származó, zsidó valási gyökerű amerikai sakkvilágbajnok, Bobby Fischer, a hagyományos sakktáblán hozott létre egy „sakk960” elnevezésű játékot. Ez arról kapta a nevét, hogy 960-féle kezdőállást tesz lehetővé oly módon, hogy a tiszteket véletlenszerűen sorsolja egymás mellé. A két futónak mindenképp ellentétes színre kell kerülniük, a két bástya pedig nem állhat a király egyazon oldalán. A gyalogok egymás mellett állnak a tisztek előtt. A többi bábu elhelyezésének rendjét azonban sorsolással, vagy dobókocka segítségével döntenek el.

Bőven van tehát mód érdekesebbé, változatosabbá, izgalmasabbá – mindenkinek közel azonos esélyt ígérővé – alakítani a sakkcsatákat. Új táblát bárki rajzolhat magának, új szabályokat is alakíthat, más lépéseket is kitalálhat. Ahol számottevő sakkbeli tudáskülönbség van a családtagok, barátok között, ott mindenképp érdemes kísérletezni. Akkor bizonyosan visszatér a játéköröm. A sakk-készlet sem porosodik tovább a polcokon vagy a fiókokban.

-háes-

Megfejtések:

Cím-szerepek: István, a király • Figaro, Rigoletto, Hány

Titkosírás: Senki sem tökéletes, a napnak is vannak foltjai. • Rég nem látott baráthoz ne menj üres kézzel! • Ha ura vagy a szavadnak, s rabja a becsületednek, akkor mindened meglehet. • Aki kevesebbet beszél, az többet hall. • Magát gyalázza, ki másokat gyaláz. (A titkosítás a t-a, j-e, m-n, i-c betűk kölcsönös felcserélésével történt.)

Lóugrásban: Az első szerb hivatásos színházi előadás.

Betűhalmaz: „Színház az egész világ. És színész benne minden férfi és nő: Fellép s lelép: s mindenkit sok szerep vár...”

Ágy-torna: Ecset (emelés – cigánykerék – svéd torna – elugrás – tótágas. A felsorolt alkotók Magyarországon élt, illetve élő nemzetiségű – sorrendben: roma, bolgár, német, román/szerb és ruszin – származású festőművészek.)